

מוקד סיוע לעובדים זרים

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים"
שמות כ"ב, פסוק כ'

ברכות

**"אם הייתי יכולה לומר משהו
לקורבנות הסחר בנשים לזנות, הייתי
אומרת שלפעמים, כשאת בפנים
נראה לך כאילו אין יציאה מהחיים
האלה. גיליתי שזה לא נכון. אפשר
לחיות אחרת... אני מרגישה שהחיים
שלי מתקדמים לאט בכיוון הנכון".**

(י' קורבן סחר למטרות זנות, ששחררה
מהכלא על-ידי "מוקד סיוע לעובדים זרים").

קוראים וקוראות יקרים, דו"ח זה המונח לפניכם נולד מתוך רצון של השותפים לו, להגדיל את מחויבותם כלפי נשים וגברים ששרדו סחר בבני אדם והחזקה בתנאי עבדות, וללמוד על הדרכים הטובות ביותר לשיקומם. מוקד סיוע לעובדים זרים, שליווה משך שנים את ההגנה על גברים ונשים ששרדו סחר בבני אדם בישראל, יזם את המחקר. משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אשר מממן את המקלטים לשיקומם של אותם אנשים ועמותת "קש"ת" המפעילה את מקלט "אטלס" לשורדים ואת מקלט "מעגן" לשורדות, פתחו את הדלת ואפשרו הלכה למעשה את קיומו של המחקר. המחקר בוצע על-ידי חוקרות מאוניברסיטת תל אביב, אשר לקחו על עצמן לפרוץ דרך בתחום ולפתח דיון אקדמי מקיף בסוגיה. לכל אלה שותף המרכז להגירה בינלאומית ולקליטה (CIMI) אשר מימן חלק מהמחקר ומפרסומו.

זה מספר שנים מפעילה מדינת ישראל, באמצעות משרד הרווחה והשירותים החברתיים ובשיתוף המשרד לביטחון פנים, שני מקלטים – מעגן לנשים ואטלס לגברים – שורדי סחר בבני אדם ועבדות. מדובר במודל ייחודי, בחסות המדינה, אשר אינו קיים במקומות אחרים בעולם. המקלטים מספקים הגנה, מזון וקורת גג. צוותיהם מלווים את הגברים והנשים בדרכם החדשה ועוזרים להם לממש את זכאותם לסיוע משפטי של המדינה בעניינים הנוגעים להסדרת מעמדם בארץ. מאמצים ומשאבים רבים מושקעים בהליכים אלה.

יחד עם הפעילות הקיימת עלה הצורך לקדם דיון נוסף לגבי דרכי השיקום וסדרי העדיפויות בהליך השיקום. מטרת המחקר הייתה ללמוד מה נחוץ לשורדים ולשורדות לצורך שיקומם ולצבור ידע על המתרחש בישראל ובעולם, וכדי לפתח, בסופו של דבר, תהליך שיקום אשר יתאים לנשים ולגברים שורדי הסחר בבני אדם, על המאפיינים הייחודיים שלהם. חשיבותו של מחקר זה היא לא רק בהשלכותיו על שורדים ושורדות בישראל, אלא ברלוונטיות שלו לשיקומם של גברים ונשים שורדי סחר ברחבי העולם.

תוצאות המחקר והמלצותיו מלמדות על הצורך לפתח תורת שיקום ייחודית לאלה ששרדו סחר בבני אדם והחזקה בתנאי עבדות. תורה אשר תהיה מותאמת לחוויה האישית שלהם, לתרבות ממנה הם מגיעים ולמעמדם האזרחי, על הזכויות הנובעות ממנו. תורה אשר תאפשר להם להרגיש כי החיים שלהם "מתקדמים לאט בכיוון הנכון".

ויקה גולצמן
מנהלת השירותים
לטיפול בקורבנות

עו"ד רעות מיכאלי
מנכ"לית
מוקד סיוע לעובדים זרים
סחר
עמותת "קש"ת"

מוקד סיוע לעובדים זרים

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים"
שמות כ"ב, פסוק כ'

פתח דבר

מאז שנות התשעים של המאה העשרים, הפכה ישראל למדינת יעד לסחר בינלאומי בבני אדם, שבאותם ימים עיקרו היה סחר בנשים למטרות זנות. זה למעלה מעשור ש"מוקד סיוע לעובדים זרים" עוקב, מלווה ומהווה זרז לשינוי וקידום מדיניות המגנה על זכויותיהם של נשים וגברים שורדי עבדות וסחר בבני אדם.

דרך ארוכה עברו הרשויות בישראל מאז העשור הראשון לסחר, אשר התאפיין בהתעלמות מן התופעה. כיום יש הבנה רבה יותר לזכויות ולשירותים שיש להעניק לאלה ששרדו סחר, שיאפשרו להם להחלים ולהתאושש, ויתנו בידיהם כלים שימנעו מהם לחזור אל מעגל העוני, הניצול והסחר. עם זאת, אין הסדרה כוללת של הליך שיקום ייחודי לקורבנות סחר, אשר יתייחס לסדרי העדיפויות ולכלל השירותים הנדרשים כדי לאפשר הליך שיקום מתאים ואפקטיבי. כתוצאה מכך עולות מתוך הטיפול הפרטני באותם גברים ונשים, סוגיות שונות המצריכות התייחסות של הרשויות ומתן מענה. פעמים אכן נמצאת אצל הרשויות אוזן קשבת, אך לפעמים מימוש הצרכים מתאפשר רק הודות להתערבות בתי המשפט. נדרשת אם כן מדיניות סדורה וכוללת של הליכי שיקום.

לשם גיבושה של מדיניות כזו יזם מוקד סיוע לעובדים זרים את המחקר, שמטרתו לצבור ידע על המתרחש בישראל ובעולם בנושא הסחר בבני אדם וללמוד מה נחוץ לנשים ולגברים שורדי הסחר לצורך שיקומם, כדי לפתח, בסופו של דבר, תורת שיקום ייחודית. תורה כזו תשפר את הליכי השיקום ועם קבלתה ואימוצה על ידי הרשויות, היא תאפשר הגנה נוספת לאותם גברים ונשים ועיגון נוסף של זכויותיהם.

בחירת השותפים למחקר נעשתה במטרה לקבל תוצר מקצועי ואובייקטיבי, שסיכויו להתקבל כמסמך משנה מדיניות יהיו גבוהים ככל האפשר. ד"ר דפנה הקר וד"ר אורנה כהן מאוניברסיטת תל אביב, קיבלו על עצמן את משימת המחקר המורכבת. שותפים טבעיים למחקר הם צוותי המקלטים לנשים ולגברים שורדי סחר, עליהם מוטלת עבודת השיקום הקשה מדי יום, והם המתמודדים עם קשייהם של השורדים והשורדות. שותף מרכזי למחקר היה משרד הרווחה, אשר השתתף בועדת ההיגוי של המחקר ואף העיר הערות לדו"ח, למסקנות ולהמלצות, שבחלקן התקבלו והן מהוות חלק אינטגרלי מהדו"ח הסופי. למרבה הצער, זמן קצר לפני מועד פרסומו של דו"ח זה, הודיע משרד הרווחה באופן חד צדדי, כי היות שהמחקר לא נערך ביוזמתו, המשרד אינו רואה עצמו שותף לדו"ח. לאור שיתוף הפעולה לאורך תהליך איסוף הנתונים והנגשת שדה המחקר, פרישה זאת תמוהה בעיני. אני תקווה, עם זאת, כי אנשי המשרד ידונו בממצאים ובמסקנות.

משרד הרווחה, אשר דוחה כפי הנראה ביקורת על הליכי השיקום הקיימים ועל חלקו בהם, אינו המשרד הממשלתי היחיד אשר צריך תזכורת לחובתו לשקם נשים וגברים ששרדו סחר. בשנתיים האחרונות, עם השינוי במאפייניהם, אנו עדים לנסיגה של הרשויות מזכויות שהוענקו להם זה מכבר. דוגמה לכך היא מתן אשרות עבודה. ממצאי הדו"ח מלמדים עד כמה חשובה האפשרות לעבוד, כחלק מתהליך השיקום. ואולם, משרד הפנים לא נותן אשרות עבודה למבקשי

מקלט מאפריקה, שורדי סחר למטרות מין. זאת, למרות שבשנים האחרונות העניק אשרות כאלה לשורדות הסחר בנשים.

אם כן, יש מקום להזכיר לרשויות כי שוני בתרבות ממנה מגיעים הקורבנות, במוצאם או בצבע עורם אינו משנה את היותם קורבנות סחר. השיקום הוא חלק ממחויבותה של ישראל על פי הדין הבינלאומי. הוא הכרח מוסרי שלנו, כחברה, לטובתם של הגברים והנשים שורדי הסחר בבני אדם, ולטובתנו אנו. מניעת תנאים אלה מן הקורבנות הזקוקים להם כיום, משמעה נסיגה מן ההישגים שרשמה לעצמה ישראל בתחום עד היום.

אני תקווה כי דו"ח זה וההמלצות הכלולות בו, שגובשו לאחר מחקר מקיף ורציני, יביאו לגיבושה של תורת שיקום ולדיון מקצועי בדרכי השיקום של הנשים והגברים שורדי הסחר בבני אדם. תורה שתוצאתה תהיה, בין היתר, מדיניות שיקום סדורה, אשר תיתן מענה לכל גבר ואישה, ותכיל סל שירותים מלא לשימושם ולשימוש הצוות המסור של המקלטים, העושה לשיקומם.

עו"ד רעות מיכאלי

מנכ"לית

מוקד סיוע לעובדים זרים

**דו"ח מחקר – המקלטים בישראל
לנשים ולגברים שורדי סחר בבני אדם**

**ד"ר דפנה הקר וד"ר אורנה כהן
אוניברסיטת תל אביב**

מרס 2012